

Komitean jäsenten ja pysyvien asiantuntijoiden vastaukset sosiaaliturvassa tunnistetuista ongelmista

Tämä muistio on kooste komitean jäsenten ja pysyvien asiantuntijoiden lähettämistä vastauksista koskien sosiaaliturvassa tunnistettuja ongelmia. Tämän muistion sisältämistä näkemyksistä ei ole miltään osin muodostettu komitean yhteistä näkemystä tai kantaa.

A. Mitkä ovat Suomen nykyisen sosiaaliturvan ongelmat, jotka tulisi ratkaista nopeammalla aikataululla?

Järjestelmän monimutkaisuus

Nopeammalla aikataululla tulisi ratkaista/korjata sosiaaliturvan monimutkaisuus, pirstaleisuus ja byrokraattisuus. Erityisen tärkeää tämä on niille asiakkaille, joiden valmiudet selvittää byrokratiasta ja tunnistaa velvoitteitaan on alhainen.

Järjestelmää tulisi yksinkertaistaa ja saada lähemmäs asiakasta. Sen tulisi ottaa paremmin huomioon asiakkaan yksilöllinen elämäntilanne ja yksilölliset tarpeet.

Tukimuotoja on nykyisin niin paljon, että järjestelmämme muistuttaa lähinnä tilkkutäkkiä ja on erittäin monimutkainen. Nyt asiakkaalta vaaditaan monipuolista ymmärrystä ja osaamista tukijärjestelmästä. Tuhannet henkilöt, jotka olisivat oikeutettuja tukiin, eivät hae niitä. Järjestelmän monimutkaisuus ja pirstaleisuus ovat ongelma varsinkin haavoittuvammassa asemassa olevien ihmisten kannalta. Heidän on vaikea hahmottaa ja ymmärtää järjestelmää, eikä heillä ole aina voimavaroja ottaa itse selvää asioista.

Nykyinen järjestelmä koostuu kymmenistä eri etuuksista, järjestelmä on pirstaleinen ja monimutkainen, ja eri tukimuotoja ja lakeja on uudistettu pienissä osissa. Eri etuuksien yhteensovittaminen samoin kuin etuuksien ja palveluiden yhteensovittaminen on haastavaa. Järjestelmä ei huomioi työn murrosta ja työelämän muutoksia. Se ei ole kaikin osin kannustava, eikä kaikin osin osallistava. Järjestelmä koetaan epäoikeudenmukaiseksi, vaikeaselkoiseksi ja osin lannistavaksi.

Sosiaaliturvajärjestelmä on pitkälti rakennettu riskiperusteiseksi tai korvaamaan asiakkaalle aiheutuneita kustannuksia ja myöntämisedellytykset on määritelty tarkasti, jotta rahoitus pystytään kohdentamaan sitä tarvitseville. Tämä johtaa siihen, että järjestelmä kokonaisuudessaan nähdään monimutkaisena. Kukaan ei ole asiakkaana koko järjestelmän piirissä.

Monimutkaisuus ja tilkkutäkkimäisyys, mikä johtuu pitkälti siitä, että jokaiseen elämäntilanteeseen on oma tuki ja tuella omat ehtonsa, jotka poikkeavat toisistaan (esim. opiskelija, kotivanhempi, työtön, yrittäjä...) Myös tähän kytkeytyvä byrokraattisuus. Syyperusteisuus usein monimutkaisuuden taustalla. Toisaalta monet etuudet ovat myös kaikille edellä mainituille ryhmille samat (esim. sairauspäiväraha).

Järjestelmän tilkkutäkkimäisyys aiheuttaa tukien ja palvelujen väliin putoamisia. Yhtenä esimerkkinä on tilanne, jossa asiakkaalla ei ole oikeutta sairauspäivärahaan, mutta hänellä on liian vähän työkykyä jäljellä, jotta hän saisi työttömyyspäivärahaa.

Ihmisen elämässä tilanteet vaihtelevat: opiskelu, yrittäjäyys, työttömyys, palkkatyö jne. Ihmisen siirtymät statukselta toiselle ovat hankalia ja aiheuttavat ongelmia erityisesti silloin, kun statukset limittyvät.

Nykyisen järjestelmän ongelma ja väliinputoamisen aiheuttaja on järjestelmän statuslähtöisyys. Henkilön etuus muodostuu sen perusteella, minkä syyn vuoksi henkilö on kykenemätön ansaitsemaan työtuloa, etuus ei määräydy tarpeen tai tilanteen mukaan. Tämä aiheuttaa ongelmia erityisesti nuorten kohdalla, joiden elämäntilanne on vakiintumaton ja status vaihtelee opiskelun, työssäkäynnin, vanhemmuuden ja sairastumisen välillä.

Sosiaaliturvajärjestelmien kehittämistä ei välttämättä tehdä siinä syyperusteisessa etuusjärjestelmässä, jossa se kulloinkin olisi tarkoituksenmukaisinta (esim. työttömien opiskelumahdollisuuksia on kehitetty työttömyysturvajärjestelmässä, koska opintotuki ei ole ansioturvaa). Lisäksi ihmiset hakeutuvat sen etuusjärjestelmän piiriin, jossa etuus on tasoltaan korkein, vaikka jokin muu etuus olisi sopivampi. Tämä johtaa hankaluuksiin esimerkiksi vastikkeellisuuden kanssa.

Ongelmana etuuksien määräytymisperusteiden erot (osa perusteltujakin). Käsitteistö on kirjavaa ja epäyhtenäistä. Maksuajankohdat vaihtelevat etuuksista ja toimeenpanijoista riippuen, joten toimeentulon ennakoitavuus on hankalaa.

Sosiaaliturvan monimutkaisuus ja haasteet tunnistaa omat veloitteet liittyvät lähinnä työttömyysturvaan ja viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Työttömyysturvan karenssien monimutkaisuus ja epäoikeudenmukaisuus (yksinkertaistaminen ja lieventäminen, mahdollisuus virheiden korjaamiseen - byrokratian vähentäminen työttömiltä).

Osa etuuksista on kuntakohtaisia, monet työllistymisen kuntakohtaiset tuet sekä vanhemmuuteen liittyvät tuet vaihtelevat valtakunnallisesti. Nykyjärjestelmässä yksi tärkeä kehittämiskohde olisi opiskelun, sairastamisen/kuntoutumisen ja työtulon vaihtelun joustavampi huomioiminen.

Järjestelmän monimutkaisuus ja viiveet - ihmiset ajautuvat väärille etuuksille ja etuudelta toiselle siirtyminen kestää liian kauan, etuuksia pitäisi olla vähemmän. Päätöksen teon viiveellä on vaikutusta ihmisten arkeen.

Esimerkiksi sairauspäivärahaikauden tullessa täyteen (300 päivää) ja työkyvyttömyyden jatkuessa, kuntoutustuen/työkyvyttömyyseläkkeen käsittelyajat voivat olla kolme kuukautta. Tämän odotusajan ajaksi ihminen ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi ja saa työttömyysetuutta. Se hämmentää ihmisiä ja monella on pelko siitä, että täytyy mennä töihin, vaikka ei ole työkykyinen. Toimeentulotuki on periaatteessa väliinpuotoamistilanteisiin, mutta ihmiset eivät välttämättä osaa sitä hakea tai sitä ei aina myönnetä.

Järjestelmän byrokraattisuus sekä epätasapaino alikäytön ja väärinkäytön torjumisessa - etuuksien saamisen ehtoja tulisi keventää kohti tulotarveharkintaa ja syyperusteen yksinkertaista toteamista.

Byrokratialoukut ovat useassa tapauksessa todellinen ongelma. Työelämän muutos on tunnistettava. Uudistuksessa tulee tunnistaa työmarkkinoiden kehittyminen globaaleiksi. Kansainvälisen liikkuvuuden mahdollisuuksia tulee selkiyttää.

Järjestelmän yksinkertaistamisesta puhuttaessa on pidettävä huoli, että kaikkien erityisryhmien tarpeet otetaan huomioon. Täysin yksinkertaistettua järjestelmästä ei voi tulla, koska se joko tulisi todella kalliiksi (yksi niin korkea etuus, jolla pärjää kaikissa tilanteissa) tai erityistä tukea tarvitsevien tarpeet jäisivät huomiotta. Oleellista olisikin pyrkiä tekemään järjestelmästä mahdollisimman selkeä asiakkaiden näkökulmasta, vaikka taustalla olisi monimutkaisempia prosesseja. Asiakkaiden näkökulmasta keskeistä on, että etuuden hakeminen on helppoa, päätös on selkeä ja tulee nopeasti. Jotta järjestelmä voi näyttäytyä yksinkertaisena, on sen kuitenkin oltava johdonmukainen ja toimittava sujuvasti.

Myös jatkossa syyperusteisuuden tulisi olla lähtökohtana. Vastikkeellisuuden purkaminen ei ole järkevää. Hyvin toteutettuna vastikkeellisuus parantaa yksilön mahdollisuuksia ja edellytyksiä.

Byrokratia on ongelma nykyisessä monen tuen mallissa. Byrokratialoukut saadaan pois, kun etuudet yhdistetään yhdeksi. Helpointa olisi aloittaa esim. työmarkkinatuen, peruspäivärahan ja toimeentulotuen perusosan yhdistämisellä.

Pitäisi helpottaa eritoten perusturvan ja toimeentulotuen osalta sosiaaliturvabyrokratiaa yhdenmukaistamalla käsitteitä ja maksatuskäytäntöjä sekä helpottamalla vastikkeellisuutta esimerkiksi uudistuksilla, joista nyt koronaoloissa saadaan kokemuksia.

Sosiaaliturvajärjestelmän läpinäkyvyyden parantaminen ja sen kautta päällekkäisyydet pois. Tätä varten tarvitaan yhteinen (mieluusti avoin) tietopohja.

Riittääkö se, että asiantuntijat tekevät asiakkaille järjestelmän yksinkertaiseksi tarjoamalla riittävän selkeää tietoa ja oikea-aikaiset etuudet ja palvelut ilman, että tarvitsee lähteä isoihin etuuksien määräytymisperusteisiin liittyviin muutoksiin? Määräytymisperusteiden muuttaminen aiheuttaa aina joko voittajia ja häviäjiä tai lisäkustannuksia.

E erityisenä asiana voisi nostaa esiin erottelun substanssi- ja menettelytapasäännösten välillä.

Menettelytapojen yksinkertaistaminen eli esim. käsitteiden, haku- ja maksuajankohtien ja muiden prosessien yhtenäistäminen ja selkeyttäminen olisi perusteltua. Ratkaisuilla voi olla myös vaikutuksia järjestelmän menoihin, työn teon kannustimiin sekä siihen, miten kattavaa ja riittävää turvaa asiakas eri riskitilanteissa saa. Menettelytapoja muuttamalla voidaan päästä perustulon kaltaiseen järjestelmään asiakkaan asioinnin helppouden ja perusturvan säännöllisyyden näkökulmasta. Tällöin ei olisi välttämättä tarpeen muuttaa etuuksien substanssilainsäädäntöä olennaisesti.

Useampaa eri etuutta saavien asiakkaiden tilanteiden läpikäynti omana asiakokonaisuutena on perusteltua. Onko hakeminen esim. aina välttämätöntä kun siirrytään etuudelle tai etuudelta toiselle? Etuuksien erot kuitenkin hyvä tunnistaa, jotta voidaan erottaa, milloin niille ovat vahvat perustelut, ja milloin erot johtuvat vain siitä, että etuudet on säädetty eri aikoina ja erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Samoin tarkastelua tulisi keskittää etuudelta toiselle siirtymiin.

Jos eri riskitilanteisiin tarkoitettujen tukien ehdot puretaan, voidaan päätyä tilanteeseen, jossa tiettyyn riskiin ei ole lainkaan tukea tai tuki on joko yli- tai alikompensoiva, koska eri riskejä arvioidaan samalla tavalla.

Tukien mahdollisessa yhdistämisessä tulee huomioida, ettei byrokratia sen johdosta vähene, koska esimerkiksi palveluita varten joka tapauksessa täytyy arvioida yhä samoja palveluiden saamisen edellytyksiä ja yksilöllistä tarvetta. Myös esimerkiksi työkyvyttömyyttä pitäisi arvioida, vaikka maksettava tuki olisi sama kuin muilla työmarkkinoiden ulkopuolella olevilla. Lisäksi periaatteellisella puolella tulisi pohtia vielä enemmän sitä, onko hyväksyttävää, jos omasta tahdostaan työmarkkinoiden ulkopuolelle jättäytyvä ja työkyvyttömyyden vuoksi työmarkkinoilta poisjäävä saavat saman etuuden?

Jos etuuksia olisi vähemmän, eikö tällöin entistä useampi olisi väärällä etuudella ja helpottuisiko vai vaikeutuisiko henkilöiden oikea-aikainen palveluiden saanti, kun etuuteen liittyvä tarkastelu jäisi pois?

Monimutkaisuuden kokemusta voidaan vähentää digitaalisaation keinoin mm. tiedon hyödyntämistä edistämällä eri toimijoiden välillä, jolloin byrokratia vähenee sekä asiakkaan että toimeenpanijan kannalta. Toimijat voisivat digitaalisaation avulla tehdä paljon asiakkaan hyväksi taustalla ja pohtia asiakkaan tilannetta ja etenemistä yhdessä ilman, että kaikkia työvaiheita toteutetaan asiakkaan kautta ja pyydetään kirjallisessa menettelyssä lisäselvityksiä ja kuullaan samoista dokumenteista eri viranomaisissa.

Ongelmana on tietojen hajanaisuus ja se, ettei niitä voida käyttää kovinkaan hyvin asiakkaan etuuskien ja palvelujen kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Asiakkaan ja perheen elämäntilanne ei ole siiloissa eikä myöskään tietovarantojen tulisi olla organisaatiokohtaisissa siiloissa, vaan tieto tulisi olla käytettävissä sen perusteella, mitä ammattihenkilö tarvitsee asiakkaan auttamiseksi ja yhteistyön tekemiseksi. Käyttöoikeudet rajaavat vain tarpeellisiin tietoihin (vrt. TYP-järjestelmä).

Etuuskien ja tukien hakeminen ja maksaminen

Etuuskien hakemisen yksinkertaistaminen on osaratkaisu myös sosiaaliturvan monimutkaisuuteen.

Sosiaaliturvajärjestelmä on niin monimutkainen, ettei voida olettaa asiakkaan ymmärtävän sitä, vaan hänen tulee tarvittaessa saada henkilökohtaista ohjausta yksilölliseen tilanteeseensa. Näin voidaan ehkäistä tuloloukkuja ja takaisinperintää, jotka ovat aiemmin osittain johtaneet esimerkiksi siihen, etteivät ihmiset uskalla ottaa vastaan työ- tai koulutuspaikkaa.

Hakemisprosessit ovat osin liian monimutkaisia. Tuen hakemisen ja sen saannin pitää olla helppoa saantiedellytysten täyttyessä. Esimerkiksi Kelan sivuilla tieto siitä, mikä tuki koskee mitään elämäntilannetta, tulisi olla asiakkaalle helposti saatavilla heti ensimmäisen yhteydenoton aikana.

Tällä hetkellä ei vielä pystytä riittävällä tavalla tunnistamaan eikä ennakoimaan, ketkä tarvitsevat henkilökohtaista palvelua. Sen estävät menettelytapasäännösten erilaisuus ja monimutkaisuus, lainsäädännössä olevat tietojen hyödyntämistä koskevat esteet ja rajoitukset, digitalisaation mahdollisuuksien vähäinen ja pistemäinen hyödyntäminen sekä eri toimijoiden siilomainen toimintatapa.

Digitalisaatiota tulee hyödyntää. Tietojärjestelmien kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet tulee selvittää. Tietosuojan asettamat rajoitteet on otettava huomioon.

Tiedon välittymisen ja digitalisaation edistäminen, jotta sosiaaliturvan kokonaisuus ja yhteys palveluihin toteutuu. Tiedonkulkua ja -käyttöä on parannettava. Tavoitteena mm. oltava, että kerran annettu tieto välittyy kaikkialle, missä sitä on välttämätöntä tai tarpeen hyödyntää. Tukea hakevan ei pidä antaa samoja tietoja monesti.

Liiallinen byrokraattisuus hidastaa prosesseja ja aiheuttaa etuuskien maksatuksiin viiveitä. Viiveet etuuskien käsittelyssä aiheuttavat ihmisille taloudellisia ongelmia.

Päätöksentekoa on nopeutettava merkittävästi, mahdollisesti hyödyntäen automatisoitua päätöksentekoa. Kelan toiminnan automatisoiminen: kun henkilö kirjautuu opiskelemaan, työttömäksi tai hänelle määrätään sairauslomaa, menisi näistä automaattisesti ilmoitus Kelaan.

Päätöksessä eri syistä maksettavat etuuslajit olisi sovittava yhteen niin, että ihminen saa selkeän ja ymmärrettävän päätöksen. Niillä ihmisillä, joilla on haasteita sähköisten palvelujen käyttämisessä, tulee olla mahdollisuus hakea tukea henkilökohtaisella tapaamisella tai halutessaan puhelimitse. Tulevaisuudessa tulisi edetä kohti Kelan tekemää etuusehdotusta, johon tiedot haettaisiin sähköisistä tietokannoista. Asiakkaan pitäisi vain tarkistaa päätös ja hyväksyä se.

Etuuksien maksatuksiin ei pidä tulla tarpeettomia viiveitä. Etuudet tulee kytkeä tiiviisti henkilökohtaiseen palveluprosessiin.

Siirtymävaiheiden turvaa olisi parannettava niin, että maksatuskatkot ja takaisinperinnät eivät enää sekoita pienituloisen taloudellista tilannetta. Järjestelmän tulisi toimia niin, että jokin etuus on koko ajan maksussa ja mahdolliset takaisinperinnät hoidetaan järjestelmän sisällä.

Tuen saajalle mahdollisuus jaksottaa tukensa itse useampaan maksatukseen kuukaudessa, esimerkiksi siten, että kuun alussa tilille tulisi vuokrat rahat + puolet niiden yli jäävistä rahoista ja kuun puolivälissä loput. Tämä lisäisi huomattavasti talouden hallintaa sellaisilla ihmisillä, joille kuukausi on liian pitkä aika. Niin kauan kuin opintoja kustannetaan opintolainalla, sama mahdollisuus pitäisi saada myös opintolainaan. On ongelmallista, että kaikkien itseään etsivien nuorten pitäisi pystyä säännöstelemään talouttaan puoli vuotta etukäteen.

Lainsäädäntö ei mahdollista tarvittavaa digitalisaation ja automaation hyödyntämistä. Tietosuoja rajoittaa olemassa olevan tiedon käyttämistä. Jos tiedot ovat kattavammin käytössä ja kulkevat toimijoiden välillä paljon laajemmin kuin nyt, voisi sekä toimeenpanijoille että asiakkaille nostaa erilaisia etuus- ja palveluvalikoimia tarjolle, tällöin myös byrokratia merkittäväällä tavalla vähenisi.

Etuuslainsäädännön tietojen luovuttamista ja saamista koskevissa säännöksissä on paljon rajoituksia, jonka seurauksena tietoja pyydetään suoraan etuuksien hakijoilta, vaikka samoja tietoja on olemassa viranomaisten ylläpitämissä rekistereissä. Tietojen saamisen rajoitukset vaikuttavat myös usean toimijan yhteisasiakkuuksien hoitamiseksi. Tehtävien uudelleen jako toimijoiden kesken on raskas vaihtoehto sen rinnalla, että parannettaisiin yhteisiä työkaluja ja parannettaisiin yhteistyön edellytyksiä. Tietojen tulisi liikkua toimijalta toiselle jo ennen kuin asiakkuus tietyllä toimijalla on vireillä, jotta voitaisiin viranomaisten kesken arvioida koko asiakkuuden tarvetta (esim. Kela ja kunta neuvottelisivat asiakkaan tilanteesta etupainotteisesti). Tällä hetkellä tiedon hyödyntämiseen käytetään paljon suostumusta, joka on raskastekoinen, joustamaton, monimutkainen (eri toimijat pyytävät erilaisia suostumuksia eri palvelujen osalta) eli suostumuspyyntö ja sen kautta toimiminen on hidasta ja osin toimintaa tukahduttavaa.

Järjestelmää tulisi kehittää siten, että jatkossa ihmiset voivat hakea etuuksia kerralla yhdestä paikasta, josta heidät ohjataan kaikkien niiden etuuksien ja palvelujen piiriin, joihin he ovat oikeutettuja sen hetkisessä elämäntilanteessaan.

Tukien hakemisen keskittäminen yhdelle luukulle. Yhdellä luukulla tulisi olla laaja-alainen osaaminen, jotta asiakkaan tilanteeseen löytyy oikea tuki tai tukien kokonaisuus. Yhden luukun tulisi tarvittaessa osata ohjata asiakkaan asia ja tarvittaessa myös asiakas oikealle taholle. Tämä on välttämätöntä mm. tilanteissa, joissa asiakkaalla on useita tukia ja useita tarpeita.

Uudistus tulisi aloittaa etuuksia myöntävän hallinnon yhdistämisestä yhdelle luukulle tai ainakin yhteistyö yhden katon alle. Siten pompottelu luukulta toiselle vähenisi ja jokaiselle etuuden tarvitsijalle voitaisiin saada henkilökohtainen vastuuohjaaja.

Eri toimijatahoilla on paljon sisäisiä ohjeita. Ne ovat erilaisia, joka aiheuttaa sen, että eri paikoissa tai kunnissa asiakas saa erilaisen vastauksen asiaansa kuin joku toinen jossain muualla. Myös viranhaltijoiden osaaminen on kirjavaa eli heidän osaamiseensa tulisi panostaa.

Kelan ja työttömyyskassojen käytänteiden ja säädösten sujuvoittaminen, mukaan lukien selkokielineen ohjeistus ja ihmislähtöinen palvelumalli. Kelan maksamien etuuksien maksuspäivien järjeistämisen ja koordinointi palvelemaan heikoimmassa asemassa olevia (asumistuki, työttömyysturva ym.)

Perustettaisiin universaali ansioturvakassa Kelan yhteyteen. Toisaalta nykyinen työttömyyskassajärjestelmä on tehokas. Tarkoittaisi myös pakollista ansioiden vakuuttamista eli vähentäisi yksilön valinnanmahdollisuuksia.

Perhe- ja ruokakuntakäsitteet

Sosiaaliturva nojaa edelleen vanhentuneeseen käsitykseen ydinperheestä. Tämä tuottaa ongelmia mm. niille, jotka asuvat yhdessä, mutta eivät koe olevansa elatusvelvollisia suhteessa toisiinsa (kimppa-asujat, nuoret yhteen muuttaneet parit, ylisukupolvisesti asuvat...) Toisaalta ongelma on myös se, että sosiaaliturvassa on lukuisia erilaisia perheen määritelmiä.

Ongelmana erilaiset perhekäsitteet, yhteiskunnan / perheen vastuut. Perhekäsitteitä on yhtenäistettävä, käytännön toteutus voi olla hankalaa. Työ voidaan aloittaa Kelan tuista.

Lapsiperheiden etuustasoilla on yhteys perhekäsitteisiin – miten lapsiperheiden monimuotoisuus ja eri elämäntilanteet otetaan huomioon perhekäsitteissä.

Ihmisillä tulisi olla oikeus määritellä ilmoituksella, keitä hänen ruokakuntaansa kuuluu. Ei voi olla niin, että yhteisen kimppakämpän vuokraaminen tai edelliseltä asukkaalta unohtunut muuttoilmoitus johtaa

parisuhdeolettamaan Kelassa. Toisaalta oletamat voivat olla järkevämpi tapa, sillä muuten aletaan hakea etuuksia parhaan lopputuloksen antavan ilmoituksen mukaan.

Lainsäädännössä on useita perhekäsityksiä. Osa eroista voi olla perusteltuja ja todennäköisesti tarpeen jatkossakin. Tarpeettomat erot tulisi poistaa. Käsitteiden muutosten vaikutukset tulisi kuitenkin arvioida tarkkaan ihmisten ja kannusteiden näkökulmasta.

Perhekäsitteillä on tällä hetkellä joitakin väärään suuntaan ohjaavia käyttäytymisvaikutuksia. On tärkeää saada käsitteistä sellaisia, että ne tukevat lainsäädännön tavoitteiden toteutumista ja ovat helposti ymmärrettäviä.

Perusturvan taso ja toimeentulotukiriippuvuus

Perusturvan taso on liian alhainen, mikä johtaa siihen, että ihmiset putoavat pysyvästi toimeentulotuen varaan. Toimeentulotuelta taas on vaikea nousta. Perusturvan tason nosto ja jonkinlaista joustoa myös toimeentulotukeen. Perusturvan tasoa on korotettava erityisesti niiden osalta, jotka eivät voi työtä tekemällä nostaa tulotasoaan.

Perusturvan taso on aito ongelma tilanteessa, jossa henkilöllä ei ole oikeutta ansioturvaan. Toisaalta perusturvan tason nosto vähentää ansioturvan kannattavuutta.

Köyhyys ja toimeentulotukiriippuvuus. Ensisijaisen syyperusteisen turvan alhaisuus suhteessa toimeentulotukeen. Pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden vähentäminen.

Etuuksien taso, erityisesti minimitason etuuksien osalta (ml. opintotuki), ei perustu mihinkään kustannustasoon.

Perusturvan taso on tällä hetkellä liian alhainen turvaamaan toimimisen yhteiskunnan täysivertaisena jäsenenä mahdollistavan, kohtuullisen toimeentulon vammaisille ihmisille, joista moni elää perusturvan varassa pitkäaikaisesti, usein koko aikuiselämänsä.

Esimerkiksi pitkäaikaissairailta lääke- ja terveydenhoitokulut voivat kuormittaa paljon ihmisen taloudellista tilannetta. Ihminen ei pysty pienillä tuloilla kattamaan näitä kuluja ja joutuu turvautumaan toimeentulotukeen.

Perusturvan tasoa voidaan tarkastella sekä turvaavuuden että kannustavuuden näkökulmasta. Yhtenä ongelmana on toimeentulotuen pitkäaikainen käyttäminen. Tilanne poikkeaa myös alueellisesti (asumisen hinta pääkaupunkiseudulla). Perusturva on rakennettava portaittaiseksi niin, että osallisuus oikeuttaa suurempaan etuuteen ja oma aktiivisuus (esim. työn hakeminen tai kouluttautuminen) parantaa taloudellista asemaa.

Toimeentulokiriippuvuus johtuu useasta eri syystä, esim. työllisyys, osittain sosiaaliturvajärjestelmän sanktiot, perusturvan taso, asumisen kalleus, lääkekustannukset sekä riittämättömät ja liian myöhään tulleet palvelut. Lisäksi erilaiset loukut, kuten kannustin-, informaatio-, sekä byrokraatialoukut voivat johtaa toimeentulokiriippuvuuteen. Siten keinovalikoiman toimeentulokiriippuvuuden poistamiseksi tulee olla vastaavasti laaja.

Kelan työttömyysetuuksia ja perustoimeentulotukea myönnetään hyvin eri perustein, rahoitus on toisistaan poikkeavaa ja asiakkaiden tarpeet erilaisia. Yhdistämisen sijaan voisi ajatella pikemminkin perustoimeentulotuen tarpeen vähentämistä ja työttömyysturvan ehtojen ja määrän muokkaamista tästä tarpeesta käsin. Tukien yhdistäminen toisi todennäköisesti perustoimeentulotuen järkevät ehdot ja tarkastelut entistä useamman ihmisen kohdalla sovellettaviksi. Tilanteeseen liittyy myös erityisiä kysymyksiä perusoikeuksien kannalta, koska yhdistettäisiin perusturvaa ja vähimmäisturvaa yhteen. Erityisesti vähimmäisturvan osalta ei saisi syntyä riskiä alikompensaatiosta. Toisaalta toiseen suuntaan menemällä etuusmenot saattavat kasvaa, jos tarkastelu olisi tarveharkinnan sijaan yksinkertaisempaa myös perustoimeentulotukiosuuden osalta. Perustoimeentulotuessa kompensoidaan erityisesti perusosan menoja, asumista sekä lääkkeitä. Työttömyysturvassa ei ole määritelty etuuden käyttökohdetta samalla tavalla, koska kyse on perusturvaetuudesta, jota maksetaan tietyn riskin perusteella. Perustoimeentulotuki harkitaan tapauskohtaisesti ja sen perusteena ei ole mikään erityinen riski. Perustoimeentulotuki on myös tarkoitettu viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi järjestelmäksi. Työttömyysturva puolestaan on vakuutusperusteinen korvaus, jossa vakuutuksen maksaminen ja etuuden maksaminen korreloivat keskenään. Perustoimeentulotuki on myös kannustinvaikutuksiltaan kaikkein huonoin. Työttömyysturvan kannusteet puolestaan ovat tutkimusten mukaan suhteelliseen anteliaat. Menettelytapasäännöksissä on merkittäviä eroja näiden etuuksien kesken.

Erilaiset järjestelmien sisälle asetetut kannustimet voivat toimia järjestelmän yleistavoitteita vastaan. Esim. alle 25-vuotiaiden osalta työttömyysetuuden myöntäminen edellyttää toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittamista, joka kannustaa opiskelemaan, mutta usein käy niin, että nuori ei pääse opiskelemaan eikä tällöin myöskään saa työttömyysturvaa eli putoaa järjestelmien väliin ja joutuu perustoimeentulotuelle.

Yhteensovittaminen ansiotuloihin ja kannustinloukut

Miten sosiaaliturvamalli huomioi nykyajan työmarkkinat ja työsuhteiden muutokset? Sosiaaliturva ei tunnista kaikkia työn ja tulojen muotoja eikä elämäntilanteita tai niiden yhdistelmiä ja on niiden suhteen usein epäjohdonmukainen: Esim. palkansaajat, yrittäjät, itsensä työllistäjät/palkkatulot, omaishoitajat, tutkijat, taiteilijat (apurahat + myyntitulot), tekijänoikeustulot, jatkuvasti työhön liittyvää taitoa harjoittavat (esim. muusikot) ilman tuloja.

Nopealla aikataululla suurimmat ongelmat ovat pirstaleisuus, ennakoimattomuus ja tilanteet, jolloin työnteko ei kannata tai pelätään, että se ei kannata. Ylipäättään tilanteet jolloin ihminen ei voi toteuttaa aktiivisia valintoja.

Sosiaaliturvan kannustin- ja byrokraatialoukkujen purkaminen. Turva ei aina ole kannustava, mikä tekee tien ulos köyhyydestä vaikeaksi, erityisesti toimeentulotuki muodostaa pahan kannustinloukun.

Työnteon muotojen ja osa-aikatyön vastaanottamisen tulee olla mahdollista ilman, että se on riski sosiaaliturvan saamiselle. Järjestelmien on sovittava myös itsensä työllistäjille.

Voidaanko arvioida euromääräisten kannustimien vaikutuksia ennen kuin tiedetään tuntevatko asiakkaat nämä työnteon kannustimet oikein vai ei? Miten pitkälle järjestelmää voidaan muokata sen ajatuksen pohjalta, että jokainen asiakas ymmärtäisi kaikki järjestelmän ehdot ja säännöt?

Työttömyysturvan monimutkaisuus, lyhyen työn vastaanottamisen ongelma, työttömyysturvan sovitellun päivärahan kehittäminen. Tulorekisterin hyödyntämisen vaikeus.

Satunnaisten työtehtävien tekeminen sovitellulla päivärahalla on hankalaa, koska työaikavalvontaa ei uusissa töissä aina ole. Työttömyysturvan ja osittaisen työnteon parempi yhteensovitus (suojaosan määrän pysyvä nostaminen esimerkiksi 500 euroon). Etätyön laajenemisen mahdolliset vaikutukset sosiaaliturvaan ja etuuksiin. Tilanteet, jolloin sosiaaliturva muodostaa taloudellisen esteen uuden ammattitaidon hankkimiselle.

Työn vastaanottamisen helpottaminen, esimerkiksi yksineläville ja lapsettomille avopareille oikeus työasuntovähennykseen. Työssäkävien omaishoitajien aseman parantaminen. Ylivelkaantuneiden aseman parantaminen ja ulosoton suojaosan korottaminen.

Ikääntyneiden työttömyysturvan sääntöjen modernisoiminen (100 päivän ylimääräinen ansioturva, velvoitettyö, suojaosa, päivien kulumattomuus palveluissa, lisäpäivät).

Päällekkäiset etuudet (työmarkkinatuki, toimeentulotuki, asumistuki) ja niistä syntyvät kannustinongelmat työn vastaanottamisessa.

Lyhennettäisiin ansioturvan kestoa. Toisaalta kestoa on jo lyhennetty. Keston lyhentämisen rinnalla (sijasta) voidaan tarkastella ansioturvan porrastamista.

Poistettaisiin työttömyyseläkeputki. Toisaalta työttömyyseläkeputkea on jo supistettu. Samalla tulisi huolehtia erityisesti ikääntyneille kohdennettavista työvoimapalveluista.

Tuotaisiin toimeentulotuen asumisosaan omavastuu.

Ennakoitavuutta on lisättävä vähintäänkin siten, että henkilön on mahdollista kaikissa olosuhteissa tietää etukäteen, miten hänen toimintansa vaikuttaa etuuskertymiin. Ulkoistettaisiin yrityksille sellaisen digitaalisen palvelun tuottaminen, jonka avulla kansalainen voi ennakoida valintojensa vaikutusta tulotasoon.

Kannustinloukkujen tarkasteluun pitäisi ottaa mukaan etuuksien ja tulojen (ansiotulot ja yrittäjätulot) lisäksi erilaiset maksut (mm. asiakasmaksut), omavastuut sekä verotus. Toimeentulotuen asumisen omavastuun osalta tulisi pohtia sitä, mihin perusturvan etuudet on tarkoitettu ja onko niillä tarkoitus kompensoida asumista. Asumistuen osalta on tärkeää arvioida, minkälaista asumista yhteiskunnan tulee tukea. Järjestelmien tulisi olla loogisia keskenään ja ne tulisi pohtia kokonaisuutena. Myös instituutioiden kannustimia olisi syytä miettiä, miten ja kenelle ne tulisi kohdentaa: niille toimijoille, joilla on mahdollisuus vaikuttaa asumisen kustannuksiin, vai yksilöihin kohdistuvina (käyttäytymistä ohjaavina) kannustimina, vai sekä että.

Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen

Rahaetuuksien rinnalla tulee tarkastella palveluja ja niiden kohdentamista. Turvan ja tarjottujen palvelujen väärä kohdentuminen, ylipäättään laadukkaiden ja henkilökohtaisten palvelujen puute. Etuuksia ei aina ole sidottu niihin palveluihin, joita ihminen eniten tarvitsee.

Ongelmana on palvelujen ja toimeentuloturvan erillisyyks. Palveluiden saaminen viivästyy ja henkilökohtaisen palvelun puute.

Palveluihin voisi panostaa enemmän passivoivan tuen sijaan. Etuuksia leikkaamalla voitaisiin varoja kohdentaa henkilökohtaiseen palveluun.

Rangaistukset passivoivat ihmisiä. Etuuksien ja palveluiden tehtävä on tukea, voimauttaa ja motivoida oman tilanteen parantamiseen. Järjestelmä painottaa osin sanktioita palveluiden sijaan.

Aktiivisen osallistumisen palveluihin tulee olla edellytys etuuksien paremmalle tasolle. Palvelujen ja etuuksien pitää muodostaa kiinteämpi kokonaisuus. Nyt palveluihin ei edes aina pääse. Sosiaaliturvan käyttöön tulee liittää yksilön osaamisen tarkastelu (lyhyt ja pitkä aikaväli). Tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, joka ylittää eri hallinnonalat.

Palvelut ovat osin kohdentamattomat ja osin tehottomat. Niiden vaikuttavuus ja oikea-aikaisuus eivät toimi riittävän hyvin. Yksilön vaikutusmahdollisuudet palveluihin ovat puutteelliset. Palvelut eivät huomioi eri elämäntilanteita riittävästi, mistä seuraa syrjäytymisen ja väliinpuutoamisen uhka. Palvelujen saatavuus ja laatu koko maassa ei ole yhdenvertainen.

Monialaisia palveluita tarvitsevan henkilön kokonaistilanne ei ole kenenkään tiedossa tai vastuulla. TE-palvelut ja sote-palvelut eivät toimi tehokkaasti yhdessä. Työvoimapalveluiden resurssit ovat aivan liian pienet henkilökohtaiseen kohtaamiseen perustuvaan palvelutarpeen arviointiin.

Aktiivisen sosiaalipolitiikan toimista kuntouttava työtoiminta vaatisi tarkastelua.

Jo nykyisenkin sosiaaliturvanormiston vallitessa voitaisiin Kelan, kuntien ja työvoimahallinnon palvelut yhdistää yhdeksi ”TYP”-luukuksi, joka sekä patistaisi työhön että ohjaisi kuntoutukseen ja sosiaalipalveluihin.

Työllisyys- ja sosiaalipalveluiden ja etuuksien yhteensovitus, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluiden vahvistaminen työkykyisyyden vahvistamiseksi. Miten alkavat kuntakokeilut voivat vahvistaa palvelu-etuudet -kokonaisuutta?

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksu-uudistuksen jatkotyö kaikkein heikoimmassa asemassa olevien toimeentulon turvaamiseksi. Asiakasmaksu-uudistuksen yhteydessä pitäisi tarkastella asiakasmaksujen automaattista huojentamista. Huojentamista jätetään hakematta paljon, vaikka siihen olisi oikeutettu. Tämän johdosta usein haetaan muuta etuutta (esim. toimeentulotuki) tai velkaannutaan. Prosessi on kallis, turha ja asiakkaalle uuvuttava.

Asiakasmaksut ovat korkeita ja sen vuoksi työttömät eivät aina hakeudu hoitoon. Kun ei synny tilastoitua sairaushistoriaa, on työkyvyttömyyseläkkeen hakeminen vaikeaa. Työttömien hakemuksia hylätäänkin enemmän.

Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen ja yksilöllisyys, joka ottaisi todellisuudessa huomioon kohtuullisten mukautusten näkökulman. Yksi esimerkki tästä on asuminen. Asumistukea saavalta vammaiselta ihmiseltä Kela saattaa edellyttää vaihtamista halvempaan asuntoon, vaikka esteettömyys on hoidettu kuntoon yksilöllisesti juuri kyseisessä asunnossa. Tilanne saattaa kumuloitua niin, että kunnassa ei ole esteetöntä asuntoa tarjolla tai sellainen järjestyy kauempana palveluista, jolloin vammaisen ihmisen muu palvelutarve kasvaa. Lisäksi esteettömän asumisen kalleus voi johtaa toimeentulotuen tarpeeseen, kun perheessä on yksi tai useampi vammaisen ihminen. Tämä johtaa toistuvaan todisteluun siitä, ettei voi muuttaa edullisempaan kotiin, koska kunnassa ei ole tarjota sopivampaa edullista esteetöntä asuntoa.

Liian vähäiset panostukset aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan palveluihin. Nuorille suunnattujen palveluiden sijaan painotus on nyt liikaa sanktioissa, velvoitteissa ja vastikkeellisuudessa.

Toimeentulotuen Kela-siirron jälkeen osa asiakkaista ei saa tarvitsemiaan sosiaali- ja muita palveluja. Kelassa ei havaita tuen ja palveluiden tarpeessa olevia – osa jää nyt palveluiden ulkopuolelle eikä tukea

tarvitsevia tavoiteta. Kelasta ei tule ilmoituksia etsivään nuorisotyöhön tuen tarpeessa olevista toimeentulotukea hakevista nuorista samaan tapaan, kuin tuli ennen kunnan sosiaalitoimesta.

Sosiaaliturvaetuudet ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä työllisyyspalvelut tulisi tarkastella kokonaisuutena. Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen on tärkeää sen varmistamiseksi, että palvelutarve tunnustetaan myös niiden joukosta, jotka ovat vain etuuksien saajia, eivätkä ole palvelujen piirissä. Palvelutarpeiden oikea-aikainen tunnistaminen edellyttää paljon laajempaa tiedon hyödyntämistä esim. Kelan ja sosiaalihuollon sekä perusterveydenhuollon välillä. Ihmisen kokonaistilanteen hoitamiseksi eri toimijoiden välillä myös esim. yhteinen asiakassuunnitelma olisi tarpeen laatia, kun se on tarpeen ihmisen asioiden edistämiseksi. Tällä hetkellä moni vaikeassa asemassa oleva jää vaille kokonaisvastuuta, kukaan ei ota koppia hänestä eikä kulje rinnalla case manager -tyyppisesti lyhyemmänkään aikaa (useilla tarve pidempiaikaiseen rinnalla kulkijaan), monialainen / moniammatillinen verkostomainen yhteistyö puuttuu monilta osin, koska insentiivit, tiedonhallinta, tietojärjestelmät sekä lainsäädäntö eivät tällä hetkellä tue tällaista toimintaa riittävällä tavalla.

Nykytilanteessa ihmisen kokonaisprosessia tukevat toimijat eivät tunnista toisillaan olevia tukemisen työkaluja, eikä heillä ole tarpeeksi syvää ymmärrystä toistensa palveluista ja prosesseista. Tämä johtaa mm. etuuksien menetyksiin, haastaa palvelujen saamisen (yleensä, oikea-aikaisena tai oikeamuotoisena) ja tekee yleensäkin tuen tarpeen tunnistamisen vaikeaksi.

Ongelmana on, että ollaan liikaa silloissa hoitamassa yhtä etuutta tai palvelua. Koko sosiaaliturvajärjestelmän/julkisen hallinnon tulisi perustua asiakkaan elämäntilannetarvelähtöiseen ajatteluun, jossa otetaan huomioon kattavasti tarpeet ml. tarvittaessa esim. koko perheen tarpeet etuuksiin ja palveluihin. Tällöin päästään parempaan vaikuttavuuteen, sillä lapsen ongelmat eivät poistu pelkästään antamalla lapselle esim. terapiaa, jos juurisyyt ovat vanhempien tilanteessa.

Etuus- ja palvelukokonaisuuden vaikuttavuutta tulisi kehittää kolmella eri tasolla: kokonaisuuden itsessään tulee olla vaikuttava; etuuksien ja palveluiden tulee olla oikea-aikaisia; tarvitaan ekosysteemivaikuttavuutta eli eri tahojen etuudet ja palvelut tukevat vaikuttavuutta yhdessä ja tarpeeksi pitkään. Tähän tarvitaan riittävät insentiivit. Nyt insentiivit tukevat osaoptimointia eli kaikki toimijat tekevät vain oman työnsä eikä riittävää yhteistyötä synny automaattisesti.

Työkyvyttömiä asema

Kiistatta työkyvyttömät henkilöt on siirrettävä työttömyysturvalta jollekin muulle etuudelle (esim. tilanteissa, joissa sairauspäiväraha-päivät ovat loppuneet). Tähän tarvitaan uusi etuuslaki tai työttömyysturvaan uusi kategoria.

Esimerkiksi työttömän sairastuminen tuo ongelmia. Ihminen ei hakeudu sairauspäivärahalle, koska se on alhaisempi, mutta hän ei kykene työttömän velvoitteisiin. Tai väärällä etuudella oleminen tietyissä tilanteissa, esimerkiksi sairauspäivärahakauden loppuessa ihminen joutuu työmarkkinatuella, vaikka on vielä sairas.

Esimerkiksi työttömyysturvan ja sairauspäivärahan saamisen kierrettä eli toistuvia siirtymiä etuudelta toiselle tulisi pohtia. Asiakkaat, jotka saavat enimmäisajan sairauspäivärahaa, siirtyvät jälleen työttömiksi ja sitten jälleen sairauspäivärahalle. Tilanne koskee etenkin asiakkaita, jotka ovat osatyökykyisiä, mutta eivät niin työkyvyttömiä, että olisivat oikeutettuja työkyvyttömyyseläkkeeseen. Kierre saattaa toistua useita kertoja. Myös menettelytapoihin ja prosesseihin tulisi kohdentaa tarkastelua näissä tilanteissa (ml. sekä etuudet että palvelut). Ihmisellä voi olla samaan aikaan ns. useampi eri status ja oma käsitys statuksesta voi olla eri kuin viranomaisella (esim. hoitavan lääkärin kehotuksesta henkilö hakeutuu työkyvyttömyyseläkkeelle, mutta ehdot eivät täyty; tällöin on todella hankalaa yrittää muuttaa asiakkaan omaa ajatusta eläkkeelle siirtymisestä siihen, että pitäisikin hakea töitä).

Väliinpuotoajaryhmiä ovat mm. työkyvyttömät tai työpaikkakyvyttömät, jotka eivät saa Kelan sairauspäivärahaa. He voivat ilmoittautua työttömäksi, mutta eivät kuitenkaan voi ottaa tarjottua työtä vastaan (työpaikkakyvyttömyys = henkilö ei ole kykenevä työskentelemään tietyssä rakennuksessa siellä vallitsevien sisäilman epäpuhtauksien takia, mutta pystyy työskentelemään normaalisti sisäilmaltaan altisteettomissa tiloissa).

On tarkasteltava sairauspäivärahan myöntämisen käytäntöjä. Tiettyjen diagnoosien (esim. päihdesairaudet ja huonosti tunnetut sairaudet) kohdalla sairauspäivärahan myöntämisessä on ongelmia, joiden seurauksena lääkärin sairauslomatodistuksella olevat ihmiset joutuvat olemaan työttömyysturvalla, opintotuella tai toimeentulotuella. Lisäksi koska sairauspäivärahan saaminen riippuu lääkärin kyvystä kirjoittaa lausunto ”oikein”, päivärahahylkäyksissä todennäköisesti on sosioekonomista valikoivuutta. Toisaalta esim. työnantajat noudattavat tarkasti näitä asiantuntijoiden lausuntoja henkilön työkyvystä. Lääketieteelliseen koulutukseen panostuksia lausuntojen kirjoittamiseen ja sairausjärjestelmän tuntemiseen.

Järjestelmässä on lukuisia eriarvoistavia käytäntöjä, jotka eivät johdu asiakkaan tilanteesta, vaan järjestelmän kyvyttömyydestä tarkastella asiakkaan tilannetta kokonaisuutena. Jotkin sairauspäivärahojen tai kuntoutusetuusten myöntämiseen liittyvät ohjeet ovat niin tulkinnanvaraisia, että ne asettavat ihmiset eriarvoiseen asemaan. Erityisesti mielenterveysongelmaiset henkilöt joutuvat usein kohtuuttomiin tilanteisiin järjestelmän vuoksi. Ylipäänsä sairastuminen voi aiheuttaa kohtuuttomia ongelmia yksilön taloudelle ja perheen tilanteeseen. Sairauspäivärahajärjestelmä ei huomioi ei-työllisten (opiskelijat, työttömät, kotona olevat vanhemmat, omaishoitajat) tilannetta riittävästi.

Opiskelijoita ohjataan heikosti sairauspäivärahan piiriin silloin, kun sairaudesta johtuen oman päätoimen, opiskelun, toteuttaminen on heikentynyt merkittävästi. Tässä harmaalla alueella opintopisteitä ei kerry riittävästi ja tukikuukausia kuluu, vaikka opiskelijan olisi kannattavampi olla sairauspäivärahan piirissä, jolloin tukikuukausia ei kuluisi turhaan.

Pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamat ongelmat/työkyvyn ylläpitämiseen liittyvät ongelmat.

Osatyökykyisten työllistyminen. Monet (osa)työkyvyttömät ovat halukkaita työskentelemään, edes jossain määrin. Sosiaaliturvajärjestelmien tulee tunnistaa tämä paremmin (esim. suojaosuudet). Tarvitaan räätälöityjä palveluja, joissa myös vastikkeellisuus on erilainen kuin yleensä.

Ansiotulojen yhdistäminen Kelan työkyvyttömyyseläkkeeseen on ollut puheissa pitkään. Lineaarisen mallin ratkaisua ei ole näkyvässä. Voiko asiaa käsitellä osana sosiaaliturvauudistusta? Työkyvyttömyyseläkkeen ansaintarajan korottaminen ja eläkkeen lepäämään jättämisen joustavoittaminen olisivat hyviä keinoja lisätä työn vastaanottamisen helppoutta.

Määräaikaisella tai pysyvällä työkyvyttömyyseläkkeellä ollessaan ihminen voi haluta osallistua työelämään omien voimavarojensa puitteissa. Ongelmaksi muodostuu se, että pienetkin ansiotulot vaikuttavat eläkkeensaajan asumistukeen, mikä ei tee monen mielestä työntekoa kannattavaksi, vaikka esimerkiksi osa-aikatöihin olisi itse halukas.

Työkyvyttömyyseläkkeelle päätyneiden lisäksi työttömien ja myös työmarkkinoiden ulkopuolella olevien joukossa on ihmisiä, joilla on erilaisia terveysongelmia, joiden vuoksi työllistyminen on vaikeaa, vaikka toisaalta työkyvyttömyyden kriteerit eivät täytykään. Tarvittaisiin tukityömarkkinoita, joille voisi työllistyä heikommilla edellytyksillä. Osallisuudella olisi monia suotuisia kerrannaisvaikutuksia.

Kaikissa palveluissa ja etuuksissa lähtökohtana tulisi olla paluu työelämään. Tällä hetkellä kuntoutustarvetta tai hoitoon ohjausta ei tehdä joko lainkaan tai se tehdään liian myöhään. Ihmisillä ei ole voimavaroja eikä kyvykkyyttä ohjata omaa prosessiaan. Se pitäisi olla ammattilaisten tehtävä. Työkykyyn liittyvät haasteet pitää tunnistaa kaikissa tilanteissa, etuuden käsittelyssä, TE-palveluissa sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Etuuksien ja palvelujen kokonaisuuden tulisi palvella nykyistä paremmin työkykyä ja työhön pääsyä sekä työelämässä pysymistä ja työelämään palaamista. Tarkasteluun tulisi ottaa myös työterveyshuollon ja työnantajan rooli, erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon palvelut, kuntoutuspalvelut, osasairauspäiväraha, varhainen tunnistaminen, case management -tyyppiset ratkaisut. Ongelmana on myös tiedonkulun puutteet. Esimerkiksi asiakkaan selkäleikkauksen yhteydessä on ongelmana, ettei tiedetä, mitkä ovat asiakkaan erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yksiköt eikä sitä, mikä on työnantaja ja työterveyshuollon yksikkö, jolloin tieto asiakkaan tilanteesta ei kulje toimijoiden välillä ja siten usein tilanne

etenee sairauspäivärahaikauden päättymiseen, jolloin ollaan usein jo työkyvyttömyyseläkkeen hakutilanteessa.

Nykytilanteessa yksi toimintaan kitkaa tuova tekijä on hakemusprosesseihin liittyvä jäykkyys. Esim. kuntoutuksen järjestämistä varten asiakkaan tulee hakea kuntoutusta – jos asiakas ei toimita hakemusta, koko asia raukeaa. Sinällään hakemuslomakkeen täyttäminen ja toimittaminen tai toimittamatta jättäminen ei pitäisi olla kynnyksille, että asiaa lähdetään edistämään – asiakkaan tahdonilmaus voitaneen saada kevyemmälläkin tavalla. Asian edistämiseen ei kuitenkaan nykytilanteessa ole riittävästi tietoa, eikä impulsseja saada toisilta toimijoilta, jotta asiakkaan asia tunnistettaisiin ja asioita voitaisiin edistää nopeasti ja kerralla kuntoon tavoitteen mukaan.

Kuntoutuksen osalta haasteena on se, että jos hoitavan tahon laatimissa lääkärinlausunnoissa ei ole impulsseja, eikä näkymiä siitä, mikä kuntoutuksellinen tarve sairauden tai toimintakyvyn aleneman näkökulmasta on, se tekee vaikeaksi ja osin mahdottomaksi lähteä tunnistamaan mahdollista kuntoutustarvetta tai käynnistää varsinaisia tukitoimia. Tämä heijastelee myös etuuksien toimeenpanoon, koska jos käytettävissä olevat lääketieteelliset selvitykset ovat ohuita työkyvyttömyyden arvioinnin ja kuntoutuksellisten asioiden osalta, sillä on oma vaikutuksensa siihen, miten nopeasti ihmiset saavat etuuspäätökset ja millaisiksi ne muotoutuvat. Tällä on lisäksi vaikutusta ihmisen koko sosiaaliturvapolkuun.

Vammaisten henkilöiden asema

Vammaisten kohdalla tukien tilkkutäkkimäisyys ja monimutkaisuus korostuvat, koska jokainen vammainen on erilaisessa elämäntilanteessa, johon tarvitaan oma tukensa. Sen lisäksi tarvitaan vammaisuuteen liittyvät palvelut ja tukitoimet yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaisina. Yrittäminen on monelle vammaiselle ihmiselle hyvä keino työllistyä.

Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten tilanne on monella tavalla erikoinen. Yhtäällä heidän etuutensa ovat keskenään erilaisia, osalle kirjoitetaan eläke-etuus jo 16-vuotiaana, osa saa ansiotulorajan, osa ei. Osa taas jää etuuksien väliin, kun työkyvyttömyyteen ei löydy diagnoosia, jonka avulla päästäisiin kuntoutuspalveluiden pariin. Osa voi opiskella eläke-etuuttaan menettämättä, osa saa oikeuden nuoren kuntoutusrahaan, joka pääsääntöisesti mahdollistaa yhden tutkinnon suorittamisen 16-20-vuotiaana.

Vammaisten ihmisten asema ja elämä on turvattava yksilöllisiin tarpeisiin ja elämäntilanteeseen vastaavilla palveluilla ja tukitoimilla (myös taloudelliset tuet). Vammaisuuden vuoksi tarvittavien palvelujen ja tukitoimien on säilyttävä maksuttomina.

Vammaiset ihmiset joutuvat maksamaan kohtuuttomasti erilaisia omavastuuosuuksia aina vuoden vaihtuessa. Tämä aiheuttaa toimeentulo-ongelmia, kunnes omavastuukatot ovat täyttyneet. Asia toistuu joka vuosi.

Lapsiperheiden asema

Perhevapaajärjestelmä on uudistettava työelämän tasa-arvoistamiseksi ja perheiden valintamahdollisuuksien ja jouston lisäämiseksi. Uudistus on toteutettava nyt. Uudistuksessa on lisättävä valinnanmahdollisuuksia ja joustoja.

Lapsiperheköyhyyden lieventäminen (mm. vanhempainpäivärahojen määräytymisperusteiden tarkistaminen tukemaan perheiden toimeentuloa). Vanhempainpäivärahan määräytymisen perusteita on tarkistettava tukemaan perheiden toimeentuloa.

Lapsiperheköyhyys eriarvoistaa lapsia jo varhaisessa vaiheessa. Lapsiperheiden ja lasten toimeentuloa on tarkasteltava paitsi perhekustannusten tasauksen kuten lapsilisän kautta, myös vanhemmille tai muille huoltajille tulevien, yksilöllisten tai perhe/ruokakuntakohtaisten tukien lapsikorotusten tai vastaavien kautta.

Lapsiperheiden tarpeet tulisi kartoittaa kokonaisuutena tähdäten siihen, että etuudet ja palvelut toteutuvat oikea-aikaisesti, riittävästi ja ennaltaehkäisevästi. Lapsen oireilun takana on usein myös koko perheen ongelmat, jolloin tulisi samalla selvittää myös vanhempien tuen ja palvelujen tarve.

Sosiaaliturvan lapsiperheitä tukevat järjestelmät ovat erilaisia. Onko perusteita sille, että työttömän, eläkkeensaajan ja opiskelijan lapsikorotukset / huoltajakorotukset ovat erilaisia. Sairauspäivärahalla olevilla ei ole korotusta.

Eroperheissä haasteita aiheuttaa lasten asuminen vuorotellen molempien vanhempien luona. Jos molemmat vanhemmat tarvitsevat tukea, kuinka se voidaan hoitaa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Varhaiskasvatuksen resurssit tulee turvata.

Yrittäjien asema

Yrittäjien eläketurvaa on kehitettävä. Yhdistelmävakuutus on otettava käyttöön työttömyysturvassa (yrittäjyyden ja palkkatyön välimaastossa olevat).

Konkurssiin joutuneiden ja tyhjän päälle jäävien yrittäjien, erityisesti yksinyrittäjien, sosiaaliturvan vahvistaminen ja uudelle yrittäjäpolulle tukeminen – yritystulon ja palkkatulon parempi yhteensovitus.

Toisaalta konkurssiin joutunut yrittäjä saa työttömyysturvaa. Yhdistelmätyön yhteensovittaminen työttömyysturvassa on toki ongelma – työssäoloehtojen yhdistäminen?

Tarvitaan joustavampaa yrittäjän tukemista alkuvaiheessa, esim. yksinyrittäjän mahdollisuutta saada alkuvaiheessa perusturvaa, mikäli yrittäminen ei ole onnistunut odotetulla tavalla. Nykyinen 4 kk on lyhyt tarkastelujakso arvioida sivu- ja päätoimisuutta yrittämisen osalta. Soviteltua työttömyysetuutta tulisi käyttää näissä tapauksissa enemmän. Myöhemmin voidaan edellyttää yrityksen omaa vakuuttamista.

Maatalousyrittäjien sosiaaliturvan vahvistaminen (mm. oikeus työttömyysturvaan sekä lomituspalveluiden turvaaminen).

Yrittäjien ongelmat ovat nähtävissä ainakin työttömyysturvan ja toimeentulotuen toimeenpanossa. Yrittäjien sosiaaliturva vaatii selkeyttämistä kokonaisuutena. Yksinyrittäjien työ on luonteelta yleensä täysin rinnastettavissa palkkatyössä olevaan. Sosiaaliturva on kuitenkin yrittäjillä huonompi eikä mahdollista sosiaaliturvaa ilman yrityksen lopettamista.

Opiskelu

Kouluttautuminen ei ole riittävän helppo tai houkutteleva vaihtoehto – omaehtoisen koulutuksen ehdot ovat epäselvät ja vaihtelevat eri puolilla maata, myös tutkintoon johtava koulutus pitäisi käydä ”aktiivisuudeksi”. Toisaalta tätä on helpotettu jo monta kertaa. Kaikki opiskelu ei voi siirtyä työttömyysturvalle, olisi kehitettävä opintososiaalisia etuuksia.

Opiskelun etuuksien kehittäminen kokonaisuutena siten, että tukijärjestelmä kannustaa jatkuvaan oppimiseen (esim. opintotuki on alhainen, mikä ohjaa hakeutumaan työttömyysetuudella opiskeluun).

On tehtävä toimenpiteitä, jotka parantavat pelkän perusasteen varassa olevien asemaa (osaaminen, työllisyyspolitiikka). Tulee huolehtia, että opiskelijat pystyvät opiskelemaan täysipäiväisesti ja samalla heidän on mahdollista käydä työssä.

Vastikkeellisuuden vaatimuksia ja erityisesti etuuksien kestoa on opintoetuuksien kohdalla tiukennettu toistuvasti tekemättä vaikutusarvioita. Järjestelmä ei huomioi inhimillisiä viiveitä opinnoissa ja opiskelijalla on riski pudota ensisijaisen etuuden ulkopuolelle.

Opiskelijoiden sosiaaliturvasta huolehtiminen tilanteessa, jossa opiskelijoiden työmahdollisuudet heikentyvät työttömyyden kasvaessa (mm. opintotuen tuloarajojen korotus, opintotukeen vaikuttavien vanhempien tulojen tuloarajojen korotus).

Nuorten ongelmat sosiaaliturvassa, tukiriippuvuus, epäselvä hakuvelvollisuus, opintotuki/työttömyysturva, opiskelu/osaamisen kehittäminen suhteessa moniin etuuksiin.

Opintotuen riittävyyden turvaaminen (indeksitarkistukset, ei leikkauksia opintorahan tasoon). Opiskelijan omien tulorajojen sekä vanhempien tulorajojen tarkistaminen (tarveharkinta on kiristynyt, koska vanhempien tulorajat eivät korotu automaattisesti yleisen ansiotason noustessa; opiskelijan omiin tulorajoihin tasokorotus, koska palkkatulot ovat hyvä täydennys toimeentuloon ja vaihtoehto lainalle).

Selvitys opintolainahyvityksen vaikutuksesta opiskeluaikoihin sekä kehittämistarpeista.

Kohtuuhintaisen ruokailun turvaaminen (ateriatuen tason korotus). Koulumatkatuen kattavuuden parantaminen.

Opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa työttömyyden suhteen, sillä heillä ei ole oikeutta työttömyysturvaan, mutta toisaalta heillä voi olla aitoja työttömyydestä johtuvia toimeentulo-ongelmia. Kaikilla paikkakunnilla tai aloilla esim. kesätyön saaminen ei ole itsestäänselvyys, eikä kaikilla oppilaitoksilla ole sopivia kesäopintoja tarjolla.

Opintotuen tilannekuvan laadinta ja pidemmän aikavälin kehittämisvaihtoehdot suhteessa muuhun sosiaaliturvaan ja asumistuen uudistamistarpeisiin.

Ongelmana on erityisesti se, että opiskeluaikaista toimeentuloa turvataan useammalla etuusjärjestelmällä ja useamman toimijan tekemänä. Meillä on omat tukijärjestelmänsä nuorille, työttömille, työssä oleville, sairaille ja osatyökykyisille. Toimeenpanovastuu on etuudesta riippuen Kelalla, työvoimahallinnolla, työttömyyskassoilla, Työllisyysrahastolla, oppilaitoksilla, oppisopimustoimistoilla tai työeläkelaitoksilla. Jokaisella etuudella on toisista poikkeavat myöntämisperusteet, etuusmäärät ja esimerkiksi etuuden enimmäiskestot.

Koulutusta suunnittelevan on vaikea selvittää, mihin etuuteen hän on oikeutettu, mikä on etuuden määrä ja minkälaisella etuusyhdistelmällä hän voi suorittaa koulutuksensa. Opintojen tukijärjestelmien kokonaisuutta tulisi selkeyttää sekä etuuksien että niiden toimeenpanon osalta. Lyhyen ajan tavoite olisi palvelujärjestelmä, jonka avulla koulutusta suunnitteleva voisi nykyistä helpommin selvittää, mitä opintojen tukea hän voi saada.

Opintotukilain mukainen opintotukijärjestelmä on erilaisten ikärajojen ja etuusosien muodostama sekava kokonaisuus. Sen selkeyttäminen ja nykyistä parempi yhteensovittaminen muuhun sosiaaliturvaan ovat nopeaa ratkaisua vaativia tehtäviä. Omaehtoisien työttömyysetuudella opiskelun ehdot ovat epäselvät ja ne voivat jopa vaihdella eri puolilla maata. Sen ja aikuiskoulutustuen enimmäiskestot ovat tutkinto-opiskeluun riittämättömät.

Omaishoitajien asema

Omaishoitajien osalta on tärkeää varmistaa etuuksien, palveluiden ja työnteon yhteensovittaminen niin, että läheisestään huolehtivan tulotaso on kohtuullinen, hoitotehtävän ja ansiotyön yhteensovittaminen onnistuu ja erilaiset siirtymät sujuvat joustavasti perustoimeentulon ollessa turvattu.

Ajankohtainen tilanne

Nopealla aikataululla ratkaistavien ongelmien kimppu on kasvanut ja vaikeutunut koronakriisin vuoksi. Kriisistä seuraa välittömästi ihmisten toimeentuloon, hyvinvointiin ja palveluiden saatavuuteen suuria ongelmia. Sosiaalihuollon ja mielenterveyspalvelujen merkitys kasvaa, samoin tarve opiskelijahuollon resursseille.

Työttömien osalta koronan aiheuttama poikkeustila hankaloitti asioimista, kun kaikilla ei ole tietokoneita, yhteyksiä eikä muita laitteita, joilla hoitaa yhteydenpitoa esim. TE-toimistoon. Kirjastot ja muut julkiset palvelut olivat kiinni, samoin moni kolmannen sektorin toimija joutui laittamaan tilat kiinni rajoitusten vuoksi. Kun palveluja viedään lisääntyvässä määrin verkkoon, kaikille pitää mahdollistaa edellytykset asiointille. Kuntouttavan työtoiminnan pysähdyttäminen jätti ihmisiä oman onnensa nojaan.

Haavoittuvassa asemassa olevien palvelut tulisi turvata myös poikkeustilanteissa.

Koronatilanne on lisännyt perheissä toimeentulovaikeuksia ja uupumusta, mikä korostaa sitä, että lapsiperheköyhyyden yhteydessä on huomioitava myös yhteys sote- ja varhaiskasvatuspalvelujen saatavuuteen ja riittävyteen.

Yksi pitkään jatkunut ja edelleen ajankohtainen ongelma sosiaaliturvajärjestelmässä on ylivelkaantumisen haittavaikutukset sekä yksilöille että yhteiskunnalle. Yhtenä ongelmana on, että sosiaalinen luototus ei tällä hetkellä toimi ja sen piirissä on vain pieni osa tarvitsijoista.

Koronakriisi on tuomassa mahdollisen julkisen talouden kantokyvyn katkeamisen nopeammin agendalle. Kestävyydvajeen haasteet lisääntyvät koronakriisin vuoksi.

Koronakriisi tekee suuren aukon julkiseen talouteen. Miten huolehdimme siitä, että työllisyysaste pysyy korkealla, pohjoismainen hyvinvointimalli ei toimi ilman vankkaa rahoituspohjaa. Miten tasapainotamme tulojen ja menojen tulevaisuutta vakaammalle pohjalle, jossa huomioidaan myös sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus.

B. Mitkä ovat Suomen nykyisen sosiaaliturvan keskeisimmät ongelmat, jotka tulisi ratkaista pidemmällä aikavälillä?

Kokonaisuuden uudistaminen

Sosiaaliturvan on taattava kohtuullinen toimeentulo, kun ihminen eri elämäntilanteiden takia ei ole tai ei voi olla työelämässä. Tavoitteena on, että sosiaaliturva pääsääntöisesti on väliaikainen ratkaisu.

Yhteiskunnan toimivuuden lähtökohtana on työ, työllistyminen ja osallisuus. Sosiaaliturvajärjestelmän on turvattava kohtuullinen toimeentulo niissä eri elämäntilanteissa, jolloin työstä ei saa riittävää toimeentuloa.

Nykyinen sosiaaliturvaviidakkomme on hyvä ja sen peruseriaatteet (universalismi, ansioturvan ja perusturvan yhdistelmä) ovat kestäviä. Yksinkertaisiin ratkaisuihin järjestelmäuudistuksissa ei voi päästä, koska ihmisten tilanteet ovat kovin moninaisia. Tilkkutäkit ja loukut ovat väistämättömiä.

Sosiaaliturvajärjestelmämme on byrokraattinen ja monimutkainen. Se on rakentunut aikana, jolloin oltiin joko työssä tai sosiaaliturvan varassa. Suurin ongelma on etuusjärjestelmän monimutkaisuus ja joustamattomuus, järjestelmä ei pysty vastaamaan ihmisten elämäntilanteiden nopeisiin muutoksiin. Palkkatyön, yrittäjyyden, opiskelun ja perheen yhteensovittaminen on erilaisten etuusjärjestelmien vuoksi vaikeaa ja järjestelmä ei kykene vastaamaan yhteiskunnan ja työelämän murrokseen.

Sosiaaliturvajärjestelmän käsitteistön kategorisuus ja vanhanaikaisuus. Myös Kelan järjestelmät ovat sellaisia, ettei muutoksia ole helppo tehdä. Tämä johtaa epäoptimaaliseen tilanteeseen.

Byrokratia on seurausta siitä, että on selvítettävä, kuuluuko henkilö ja missä määrin kuuluu (sovitellut etuudet) syyperusteisten tapahtumien piiriin. Siinä, miten hankalia nämä asiat ovat käyttäjälle, on pitkälti kysymys toimeenpanosta ja vähemmän kysymys lainsäädännöstä. Julkisessa keskustelussa nostetaan usein esille samanaikaisesti kaikkia sosiaaliturvan piirteitä, jotka eivät todellisuudessa kosketa yhtä ja samaa henkilöä missään olosuhteissa.

Sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisessa ei voida puhua ainoastaan etuusjärjestelmästä. Pelkkä sosiaaliturvan tarkastelu ei riitä, vaan mukaan tulisi ottaa etuuksien ja tulojen (ansiotulot ja yrittäjätulot) lisäksi ainakin palvelut, erilaiset maksut (mm. asiakasmaksut), omavastuut sekä verotus.

Sosiaaliturva on uudistettava osana suurempaa kokonaisuutta, joka käsittää myös perhevapaat, varhaiskasvatuksen ja verotuksen.

Keskeinen kysymys on, missä määrin on tarpeen ja syytä pohtia osana sosiaaliturvan kokonaisuudistusta myös perustuslain 19 §:n avaamista. Todellinen reformi saattaisi vaatia myös sitä.

Onko sosiaaliturvajärjestelmän tarkoitus tasata tuloeroja yksilöiden välillä vai yksilöiden elinkaaren sisäistä tulojen vaihtelua? Tässä tullaan kysymykseen siitä, missä määrin on verotuksen ja missä määrin sosiaaliturvan tehtävä tasata yksilöiden välisiä eroja. Perinteinen ajatus on ollut, että verotus tasaa yksilöiden välillä ja sosiaaliturvan on tarkoitus tasoittaa elinkaaren aikana sattuvia erilaisia tapahtumia.

Sosiaaliturvauudistus on toteutettava ja toimeenpantava vaiheittain. Tutkimustiedon hyödyntäminen on tärkeää. Pilotointien hyödyntäminen eri ratkaisumalleja pohdittaessa. Uudistuksen tulisi luoda dynaaminen malli, joka kannustaa osallisuuteen monilla eri tavoilla.

Tarvitaan yleisempi syyperusteinen sosiaaliturva, johon ovat oikeutettuja kaikki yrittäjästä apurahansaajaan ja vakityöntekijästä keikkatyöläiseen. Turva ei saa pompottaa ihmistä luukulta luukulle, vaan sen on joustettava mahdollisimman automaattisesti elämäntilanteiden vaihdellessa. Tämän rinnalla tarvitaan harkinnanvaraista tukea, joka ottaa huomioon ihmisen erityistarpeet.

Sosiaaliturvan tulee vastata työelämän muutoksiin ja varmistaa joustava liikkuvuus palkkatyön, opiskelun, perheellistymisen, sairauden, työttömyyden ja yrittäjyyden kaltaisten toimien välillä. Osallistuminen yhteiskuntaan ja aktiivisuus tulee nähdä laajemmin kuin palkkatyöhön osallistumisena.

Ongelmana eri etuudet, niiden suhde ja hakeminen (selventäminen etuudensaajille, hakemisen yksinkertaistaminen - myös eri järjestelmien välillä). Tukien välinen kuilu, putoaminen ulkopuolelle tai väärälle tuelle. Turvataanko toimeentuloa ylipäätään vai toimeentuloturva työn puuttuessa?

Sosiaaliturvan käyttöön liittyvä stigma ja häpeä sekä ihmisten tietämättömyys omista oikeuksistaan. Järjestelmän epäluotettavuus ja ennakoimattomuus – ihmiset eivät luota järjestelmän olevan heidän hyvinvointiaan varten ja turvaavan toimeentulon eri elämäntilanteissa, järjestelmä ei luota ihmisiin. Ihmiset eivät osaa ennakoida, miten järjestelmä heistä pitää huolta tai pitääkö.

Järjestelmän tulee olla oikeudenmukainen. Järjestelmää tulee selkiyttää ja lisätä sen ymmärrettävyyttä.

Järjestelmän ja etuuksien periaatteena tulee olla jatkossa lähtökohtaisesti vastikkeellisuus ja syyperusteisuus sekä pääosin yksilölähtöisyys.

Järjestelmän monimutkaisuus ja vaikeaselkoisuus, erityisesti marginaalissa olevilla nuorilla on haasteita hakea etuuksia, joihin heillä on oikeus.

Kaikkia edellä mainittuja ongelmia voi alkaa ratkoa jo tällä kaudella, vaikka työ jäisi vielä kesken (esim. elatusvelvollisuutta voi vähentää, vaikka sitä ei kokonaan purettaisi, kannustavuutta voi parantaa joidenkin ihmisryhmien kohdalla, perheen käsitettä voi joissakin tuissa yhtenäistää jne.)

Joissakin kysymyksissä on ehkä poliittisesti välttämätöntä edetä hitaasti ja tutkimuksen kautta. Esimerkiksi vastikkeellisuutta voidaan purkaa tai muuttaa kokeilemalla tai etenemällä asteittain, jotta nähdään paremmin, mitä vaikutuksia vastikkeettomuudella todella on ja millä muilla keinoin ihmisiä voidaan aktivoita.

Tukien takaisinperintä ja tulojen vyörytys ovat ongelma. Ne voidaan poistaa yhden tuen mallissa, johon tulisi elämäntilanteen huomioivia ns. lisäosia.

Sosiaaliturvan rahoitus

Sosiaaliturvan rahoituksen riittävyys. Jos sosiaaliturvan varassa olevien määrä jatkaa kasvamistaan samalla kun sosiaaliturvan rahoittajien määrä vähenee, tästä muodostuu ongelma, joka on pakko ratkaista.

Sosiaaliturvajärjestelmän rahoitus on turvattava. On oltava realistinen käsitys siitä, kuinka paljon Suomella on varaa kohdentaa julkisia varoja sosiaaliturvaan. Esim. kolme skenaariota siitä, millaisen järjestelmän rakentaisimme, jos käytössä olisi kolme eri vaihtoehtoa sosiaaliturvaan kohdennettavien julkisten varojen määräksi.

Sosiaaliturvan rakenteellista ja sisällöllistä uudistamista vaikeuttaa julkisen talouden kestävyysvaje. Toisaalta kestävyysvajeen umpeen kurominen ja julkisen talouden tervehdyttäminen edellyttävät sosiaaliturvajärjestelmän rakenteellista uudistamista ajureinaan työllisyysasteen nosto, yrittäjyyden lisääminen ja kansalaisten perusturvan turvaaminen.

Sosiaaliturvan rahoituksen kannalta yhä suuremman osan työkäisistä tulee työllistyä. On otettava huomioon, että väestö ikääntyy, jolloin sosiaaliturvaetuksia saavien osuus kasvaa ja etuuksia rahoittavien työkäisten määrä pienenee. Pienimuotoisenkin työn pitää parantaa yksilön tilannetta. Sosiaaliturvan rahoituspaineet helpottuvat, jos työurat pitenevät ja työkykyä ja työhyvinvointia voidaan edistää.

Rahoituksen kannustavuus: Etuuksien/palvelujen rahoittaminen luo rahoittajille kannusteita toimia tietyllä tavalla. Kannusteet voivat johtaa osaoptimointiin tai ihmisten aseman aitoon parantamiseen.

Rahoitusperiaatteet syytä pitää mukana uudistuksen valmistelussa alusta asti.

Vakuutusperiaate etuuksien rahoituksessa: Vakuutusperiaate sopii hyvin esimerkiksi sairauden ja/tai työttömyyden aiheuttamien kulujen rahoittamiseen. Valtio voi silti vakuutuksien sisällä rahoittaa perusturvaa. Järjestelmän selkiyttämiseksi sairausvakuutuksen ja työttömyysvakuutuksen rahoitusperiaatteita voisi uudistuksen yhteydessä selvittää.

Koska valtiolla on velvoite huolehtia ihmisten välttämättömästä toimeentulosta, perusturvasoisten etuuksien rahoittaminen kaikilta kerättävillä veroilla on perusteltua.

Yrittäjien sosiaaliturvan rahoitus on haasteellista, parempi sosiaaliturva edellyttää myös yrittäjiltä itseltään panostuksia.

Sosiaaliturvan rahoituksen perusteet täytyy uudistaa samalla kun uudistetaan rakenteita, tähän komitean pitkä työskentelyaika tarjoaa hyvän pohjan.

Yhteensovittaminen ansiotuloihin ja kannustinloukut

Pidemmällä aikavälillä tulee kiinnittää huomiota työnteon kannattavuuteen. Uudistuksen päämääränä tulee olla työnteon kannattavuuden parantaminen kannustinloukkuja ja työttömyysloukkuja vähentämällä.

Tärkeintä olisi saada ihmiset aktivoitua niin, ettei lopullista syrjäytymistä työmarkkinoilta tapahtuisi liian varhain. Pitkällä aikavälillä sosiaaliturvan pitää kannustaa työhön ja opiskeluun. Sen pitää olla taloudellisesti kestävällä pohjalla.

Sosiaaliturvan keskeinen ongelma on sen aiheuttama hyvinvointitappio alhaisemman työllisyyden muodossa. Sosiaaliturva on voitava yhdistää parempiin työnteon kannustimiin. Tukien yhdistäminen ja velvoittavuus ovat tässä avainsanat.

Työn vastaanottaminen on aina oltava kannattavaa. Sosiaaliturvasta tehdään kannustavampi vähentämällä tukea nykyistä tasaisemmin tuensaajan tulojen kasvaessa. Sosiaaliturvan tulee jo lyhyelläkin aikavälillä kannustaa kouluttautumiseen ja työhön.

Työttömyysturvan suojaosa liittyy toimeentulokatkosten ja -epävarmuuden vähentämiseen ja sitä pitäisi kehittää edelleen. Rahapulassa olevat ihmiset eivät voi tehdä elinkaarioptimoitua, vaan keskittyvät lähiviikkojen toimeentuloon.

Järjestelmän kannustavuus – tulojen sovittelu yhdessä kaikkien etuuksien kanssa samalla tavalla.

Osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden etuuksien ja työtulojen yhteensovitus ei toimi riittävällä tavalla. Yhteensovittaminen liittyy käytännössä kahteen tilanteeseen, työttömyysturvaan ja pitkäaikaiseen tai pysyvään työkyvyttömyyteen.

Työnteon vastaanottamisen tulee olla kannustavaa, mutta julkisen talouden kannalta kestävä. Jatkossa tulee harkita lineaarista mallia, jossa jokainen ansaittu euro vähentää etuuksia esimerkiksi 0,6 eurolla.

Niin sanotut epätyypilliset työsuhteet, kuten määräaikaiset ja osa-aikaiset työt, työharjoittelut ja sijaisuudet, ovat nuorten elämässä tyypillisiä. Ylipäätään erilaiset vuokra-, silppu- ja pätkätyöt sekä itsensä työllistäminen ovat viime vuosikymmeninä yleistyneet. Sosiaaliturvajärjestelmämme on kuitenkin suunniteltu niin, että se tukee parhaiten täysipäiväisessä, vakituksessa työsuhteessa olevia. Lyhytaikaisesta työstä ei välttämättä jää käteen juurikaan lisäansioita, jos hankittuja työtuloja vastaava summa leikkautuu

pois asumistuesta, toimeentulotuesta tai työttömyysturvasta. Tukien maksatus saattaa myös viivästyä useilla viikoilla joka kerta, kun tuloissa tapahtuu muutoksia. Nykytilanne ei kannusta tarttumaan tarjolla oleviin työtilaisuuksiin ja hankkimaan työkokemusta ja heikentää kohtuuttomasti epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien toimeentuloa. Järjestelmä ei joustaa, eikä tunnista tai kannusta siirtymään elämäntilanteesta toiseen (esim. työmarkkinatuki/toimeentulotuki → opintotuki).

Työnteon kannustavuudesta puhuttaessa tulee huomioida taloudellisten kannusteiden lisäksi laajemmin ihmisten toimintakyky ja sen tukeminen. Tässä keskeistä on myönteisten taloudellisten kannusteiden lisäksi laadukkaat palvelut.

Paljon on nostettu esiin, että järjestelmä ei oikealla tavalla tue kaikissa tilanteissa opiskelemaan ja työelämään siirtymistä. Edelleen kysymyksenä nousee esiin sanktiot / porkkanat eri tilanteissa eri ryhmille, miten ne toimivat ja miten ihmiset käyttäytyvät.

Perusturva

Perusturvaetuuksiin tarvittaisiin tasokorotus. Perusturvan tasoa on nostettava siten, että toimeentulotuki palaa alkuperäiseen tarkoitukseensa paikkaamaan poikkeuksellisia tilanteita. Etuuskien taso – jokaiselle on turvattava kohtuullinen minimikulutus ja ihmisarvoinen elämä. Etuustasoja pitää yhtenäistää ja selkiyttää.

Nykyisiä perusturvaetuuksia voidaan yhtenäistää ja yhdistää asteittain. Ensi vaiheessa on järkevää keskittyä etuuksiin liittyvien määritelmien ja käsitteiden yhtenäistämiseen.

Sosiaaliturva yksinkertaistuu, kun eri tukimuodot yhdistetään yhdeksi yleistueksi. Yleistukea täydennetään erilaisilla lisillä ihmisten erilaisen elämäntilanteen huomioimiseksi.

Turva voi olla useampiportainen, jolloin perustaso turvaa minimoitointulon kaikissa olosuhteissa, tätä täydentää harkinnanvarainen tarpeeseen perustuva osuus, toinen taso perustuu selkeisiin syihin ja kolmas taas aktiiviseen toimintaan.

Siirtyminen sellaiseen perustuloon, jonka taso ei alittaisi nykyisen perusturvan tasoa. Mikäli tämä ei ole mahdollista, askel oikeaan suuntaan olisi malli perusturvaetuuskien yhdistämisestä yhdeksi etuudeksi, jonka piiriin voisi päästä erilaisilla perusteilla (työttömyys, sairaus jne.), kuitenkin siten, että opiskelu olisi yksi tällainen syy perusturvalle.

Perustulokokeilun (toki vaillinaisen) kaksi oleellista tulosta olivat, että perustulo lisäsi hyvinvointia ja ei vähentänyt työhalukkuutta. Tämä osoittaa, että pitää rakentaa joustavaa mallia, joka takaa riittävän perustulon ja jonka päälle pitää voida rakentaa ilman monimutkaista byrokratiaa. Toisaalta

perustulokokeilun tuloksista ei voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että tulee lähteä kehittämään perustuloa.

Ansioturva

Sosiaalietuuksien ansiosidonnaiset osat tulisi erottaa omiksi järjestelmikseen. Niitä voitaisiin rahoittaa suorilla maksuilla tai rahastojen kautta, mutta ei veroilla tai veroluonteisilla maksuilla. Elintason turvaaminen ei ole järjestelmä, johon ihmisiä pitäisi ”pakottaa”, vaan heillä pitäisi olla mahdollisuus valita työtilanteen mukaan vaihteleva elintaso tai elintasonsa turvaaminen vakuutusmaksujen sijaan jollakin muulla järjestelyllä (esim. omaisuutta kerryttämällä).

Ansioturva on järjestelmä, joka turvaa riskin kohdatessa (vanhuus, työttömyys, työkyvyttömyys, sairaus). Tätä riskiä katetaan lähtökohtaisesti työn tekemiseen ja yrittämiseen liittyvillä vakuutusmaksuilla.

Asumisen tukeminen

Asumistuki on uudistettava yhdessä asuntopolitiikan ja sen tukivälineiden kanssa. Asumistuen erillisuus ja monimutkaisuus – asuntopolitiikan reformi. Kohtuuhintaista asumista tarvitaan enemmän, ennen mahdollisuutta asumistuen laajentamiseen. Toimenpiteitä tarvitaan sosiaaliturvassa, asuntopolitiikassa ja verotuksessa.

Asumistuen valuminen hyvävaraisille on ongelma tilanteessa, jossa tukeen vaikuttavat vain tulot, eivät varat.

Opiskelijoiden liittäminen yleiseen asumistukeen maksoi paljon. Uuden tuen tulisi suosia myös yhteisasumista soluasunnoissa.

Asumistuki on hyvä esimerkki siitä, miksi tarvitsemme syyperusteisia etuuksia, joita voidaan erikseen muuttaa, kun halutaan vaikutuksia muuhunkin kuin henkilön toimeentuloon.

Toimeentulotuki

Ongelmana on ensisijaisten etuuksien ja toimeentulotuen suhde. Perusturvan tasoa nostettava vai toimeentulotuen ehtoja kiristettävä? Toimeentulotuen osalta ongelmaksi nimetään ensisijaisten etuuksien pienuus. Olisi syytä pohtia, onko tämä keskeisin syy. Missä määrin on kysymys siitä, että henkilö ei ole oikeutettu ensisijaiseen etuuteen ja mistä syystä näin on?

Toimeentulotuki on osittain Kela-siirron vuoksi muuttunut verkossa haettavaksi ja jaettavaksi automaattiseksi tueksi. Toimeentulotuen passivoiva vaikutus poistettava erityisesti pitkäaikaisilta tuensaajilta. Riippuvuutta toimeentulotuesta pitää vähentää luomalla aktiivisia ja osallistavia elementtejä. Vastikkeellisempaa toimeentulotukea henkilökohtaisella palvelulla?

Jokaiselle on turvattava tarveharkintainen vähimmäistoimeentulo ja joidenkin etuuksien (toimeentulotuen perusosa ja asumistuki) yhdistämistä tulee harkita, mikä ei tarkoita etuuksien tason heikennystä.

Toimeentulotukea kehitettävä sosiaalityön välineenä antamalla tarkemmat ohjeistukset ennaltaehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä, nyt käytännöt vaihtelevat kunnissa paljon. Sosiaalista luototusta on kehitettävä, nyt sitä käytetään lähinnä velallisilla. Pitäisi olla mahdollista myös tilanteissa, joissa henkilö voisi pienellä sijoituksella parantaa oleellisesti työllistymismahdollisuuksiaan (esim. ajokortti).

Toimeentulotuen siirto Kelaan ei ole sujunut hyvin. Kohtaaminen sosiaalityöntekijöiden kanssa on enimmäkseen jäänyt pois. Paremmalla käsittelyprosessilla päästäisiin jo pitkälle. Kuntien sosiaalityön ja Kelan yhteistyössä puutteita mm. toimeentulotukeen liittyen. Haasteet täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemiseen liittyen. Kelassa käytetään vähemmän yksilön kokonaistilanteeseen perustuvaa harkintaa kuin sosiaalitoimissa. Väliinpuotoajana on apua ja tukea tarvitseva nuori.

Nuoriin kohdistetaan ikään perustuvia sanktioita ja leikkureita, joita muihin vastaavassa tilanteessa oleviin ei uloteta. Jos alle 25-vuotias nuori ei hae yhteishaussa opiskelemaan tai hän kieltäytyy koulutuksesta, nuori voi menettää oikeutensa työttömyysetuuteen. Tämä johtaa nuorten siirtymiseen toimeentulotuella. Samalla toimeentulotuesta on muodostunut pitkäkestoinen ja ensisijainen etuus liian monelle nuorelle.

Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen

Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen on uudistuksen lähtökohta. Kun pohditaan etuuksien kehittämistä, tulee aina arvioida myös palvelujen kehittämistä.

Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen vaatii lainsäädäntömuutosten lisäksi resursseja ja toimintatapojen muutosta.

Palvelut tulee uudistaa ja varmistaa niiden parempi toimivuus, vaikuttavuus, yksilöllisyys sekä oikea kohdentuminen. Palveluiden resurssit tulee turvata niin, että voidaan panostaa henkilökohtaiseen kohtaamiseen. Aktiivista työvoimapolitiikkaa tulee resursoida nykyistä voimakkaammin.

Yksilön vaikutusmahdollisuuksia palveluiden sisältöön tulee lisätä, ja moniammatillisia palveluita tulee kehittää. Tarkoituksena on edistää nykyistä tehokkaammin työllistymistä sekä ehkäistä työttömyyden pitkittymistä ja syrjäytymistä. Osaamisen ja työkyvyn merkitys tulee ottaa vahvemmin huomioon palveluissa.

Etuuksien ja palveluiden yhteensovittaminen ja palveluiden velvoittavuus ovat asia, josta olisi syytä käydä periaatekeskustelua. Työttömyysturva on ilmeinen kandidaatti tähän keskusteluun, mutta ei ainoa. Myös työkyvyttömyyseläkkeiden hylkypäätöksistä seuraava prosessi on sellainen, että ns. oikeamman statuksen

saamiseksi henkilön tulisi aloittaa kuntoutuspalvelu, mutta merkittävä osa ei hakeudu kuntoutukseen, vaan jatkaa elämäänsä ilman palvelua työmarkkinatuella tai toimeentulotuella. Vastentahtoisen henkilön palvelu voi olla vaikeaa ja järjestelmä ei tällä hetkellä ole selkeä velvoitteiden osalta.

Eri tahoilla ammattilaisten tulisi aktiivisesti kertoa ihmisille etuuksista, joita on haettavana. Palveluihin tulisi rakentaa hälytysmekanismeja, jotka tunnistaisivat ihmisen mahdollisen etuuden tarpeen ja muistuttaisivat työntekijöitä ohjaamaan asiakkaita hakemaan etuuksia.

Työvoimapolitiikka ei ole tarjonnut riittävää tukea kasvaneelle työttömien ja syrjäytyneiden joukolle.

Työvoimapalveluja on tehostettava kaikkien osalta. Palveluiden vaikuttavuutta, kustannustehokkuutta ja yksilöllisyyttä on parannettava. Työkyvyn tukitoimet on otettava huomioon.

Työ- ja toimintakykyongelmat, kuntoutuksen oikea-aikaisuus ja vastuiden epäselvyys.

Sosiaaliturvajärjestelmän muuntaminen työkykyä ja osaamista tukevaksi. Työelämän ulkopuolella olevien työvoimapalveluja on tehostettava ja jatkokoulutusta ja kuntoutusta parannettava.

Ongelmana pitkäaikaisasiakkuus, joka liittyy myös palvelujen ja toimeentuloturvan erillisyyteen.

Henkilökohtaiseen tukeen eli käytännön sosiaalityöhön ei ole nykyään resursseja, eikä myöskään halua, kun prioriteettina on kaiken digitalisointi. Inhimillistä kohtaamista ja dialogia ei kuitenkaan voi digitalisoida.

Monien ihmisten ongelmat ovat sellaisia, että tarvittaisiin kuuntelua, kokonaisuuden hahmottamista ja sitten neuvontaa ja apukeinoja. Inhimillistä resurssia tarvittaisiin sekä toimeentulopuolella että työvoimapolitiikassa. Perusongelmana on kyvyttömyys löytää aitoja ratkaisuja vaikeisiin elämäntilanteisiin.

Sosiaalityöhön panostettaisiin selvästi enemmän. Kaikki ihmiset eivät pärjää ilman tällaista apua, koska on monia toiminnallisia rajoitteita (sairaudet, perheongelmat, riippuvuudet, kognitiiviset pulmat).

Aktiivisemmalla sosiaali- ja terveystyöllä voitaisiin ehkäistä ja hoitaa tosiallista työkyvyttömyyttä, joka on meillä iso ongelma.

Alhainen syntyvyys – voidaanko sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmän paremmalla yhteensovituksella edistää korkeampaa syntyvyyttä?

Tällä hetkellä ei ole vielä tarpeeksi tietoa etuus- ja palvelukokonaisuuksien vaikuttavuudesta (tiedolla johtamisen kehittäminen) ja tehokkuudesta eri toimijoiden toiminnan osalta. Seuranta ja tutkimusta tulisi lisätä. Perusvaatimuksena tulee olla valtakunnallinen palveluluokitus sekä tietovarannot, joista tietoa saadaan läpinäkyvästi ja vertailukelpoisesti kerättyä. Tämä mahdollistaisi tiedolla ohjaamisen ja valvonnan. Tällöin seuranta/valvontaa voisi kohdentaa riskiperusteisesti.

Samalla kun etuus- ja palvelukokonaisuuden vaikuttavuutta tulee lisätä, tärkeätä on myös ottaa huomioon toiminnan tehokkuus ja yhdenvertaisuus.

Eri henkilöryhmien asema

Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudet.

Itsensä työllistäjät ja monimuotoisen työn tekijät on otettava paremmin huomioon, samoin osatyökykyiset ja osa-aikaisesti työskentelevät.

Lapsiperheiden etuudet ja palvelujärjestelmä eivät yhdessä riittävästi tue lasten ja nuorten tasapainoista kasvua (syrjäytyneisyys) ja hillitse lapsiperheköyhyyttä, erityisesti yksinhuoltajien ja monilapsisten perheiden tilanteeseen on haettava parannuksia.

Työelämän ulkopuolista hoivavastuuta kantavien, kuten pitkään lapsiaan ja läheisiään hoitavien, sosiaaliturvan ongelmat, ml. alhainen eläkekertymä.

Perusturvasoisten etuuksien on turvattava yhdenvertaisesti myös yrittäjiä. Toisaalta yrittäjillä on oikeus perusturvasoisiin etuuksiin.

Opiskelu

Pitemmän päälle nykyinen sirpaleinen opintotukijärjestelmä ei sovi yhteen elinikäisen oppimisen kanssa, kun oletusarvoisesti jokaisen olisi hyvä opiskella ainakin työttömyysjaksoilla ja opintoja suoritetaan myös muiden maiden oppilaitoksiin verkon kautta. Opiskelijoiden sosiaaliturvan painopisteet – onko opintotuki jatkossakin lainapainotteista? Jatkuvan oppimisen periaatteen toteuttaminen ja sen opintoetuudet eli aikuisopintotukijärjestelmän kehittäminen (mm. opintosetelit ja voucherit).

Jos tulevaisuuden sosiaaliturva perustuu yksilökohtaiseen, syyperusteiseen ja vastikkeelliseen malliin, niin opiskelijoiden toimeentuloturva voisi edelleen rakentua nykyisen opintotukijärjestelmän pohjalta. Tätä puoltaa yhteys koulutuspalveluihin. Suhteessa muuhun sosiaaliturvaan ja sosiaalipalveluihin tulisi pohdittavaksi esim. nämä kysymykset:

Opintoraha: 1) Opintorahan suhde lapsilisään: taso ja ikäraja. 2) Mikä olisi sopiva opintorahan taso verrattuna muuhun rahamuotoiseen perusturvaan? Nyt opintoraha on alle vähimmäispäivärahan ja toimeentulotuen, koska osa turvasta perustuu opintolainaan. 3) Onko mahdollista yksinkertaistaa nykyisiä? Opintorahan tasoja voisi olla vähemmän ja samalla mahdollista määritellä nykyistä selkeämmin, mihin opintorahan taso perustuu ja mitä sillä rahoitetaan.

Opintolaina: 1) Mikä on kohtuullinen opintovelka? 2) Tulisiko opintolainahyvitysoikeutta laajentaa myös ammatillisiin opintoihin? Voidaanko Suomen hyvitysmallia kehittää tukemaan esim. työllistymistä haja-asutusalueella?

Opintotukioikeus: 1) Tuleeko opintotukioikeutta laajentaa? Tällöin tarkasteltava tuen tasoa ja kestoja uusien kohderyhmien tarpeen näkökulmasta.

Opintotuki ja muu sosiaaliturva: 1) Mitkä ovat opintotuen ja muun sosiaaliturvan yhdistämismahdollisuudet? Suhde mm. asumistukeen ja perhe-etuuksiin tärkeä. Jo nykyisin opintotukea voi yhdistää asumistuen ja sairausvakuutuksen päivärahojen sekä perhe-etuuksien kanssa.

Jos tulevaisuuden sosiaaliturvassa olisi nykyistä vähemmän syyperusteisuutta, niin opiskelijoiden toimeentuloturvan osalta pohdittavaksi tulisi se, a) poistuisiko opintoraha, jolloin opiskelijoille maksettaisiin jotain yleistä pelkästään elinkustannuksiin tarkoitettua etuutta, jonka saaminen ei olisi sidoksissa vain opiskeluun; tällöinkin tulisi olla tarjolla mahdollisuus opintolainaan vai b) säilyisivätkö opintoraha ja laina ja niiden lisäksi saisi tietyissä tilanteissa jotain yleisempää tai korotusta tarpeen mukaan (lapsen hoito, aikuisopiskelija, työtön) kuten nykyisin.

Jos tulevaisuuden sosiaaliturva perustuisi mahdollisimman yksinkertaiseen yksilökohtaiseen toimeentulon turvaavaan tukeen, niin olisiko tämä myös maksettavissa opiskelijoille ja olisiko siihen taloudellisia edellytyksiä?

Kansainvälisen lainsäädännön vaikutukset

Uudistuksessa tulee alusta alkaen ottaa huomioon Suomen kansainväliset veloitteet ja niistä kumpuavat rajoitteet/haasteet. Näin ei tule yllätyksenä se, miten laajalti täytyy esim. maksaa etuuksia. Usein on käynyt niin, että lainsäädännön valmistuessa selviää, että etuuksia joudutaan maksamaan ulkomailla oleville laajemminkin.

Näistä esimerkinä mainittakoon EU:n sosiaaliturva-asetuksen merkitys ja siinä mm. kysymys erilaisten määritelmien käytöstä, etuuksien luokitteluun liittyvät kysymykset, etuuksiin oikeutetut (kansallisen lainsäädännön rajoitteet esim. kansalaisuuteen tai asumiseen perustuen). Esim. ehdotus toimeentulotuen ja työttömyysturvan yhdistämisestä voi tuoda mukanaan haasteita uuden yhdistetyn etuuden luokittelusta asetuksen mukaisesti ja siten siitä, miten oikeudet ko. etuuteen määräytyvät.

Erilaiset ehdotukset koskien mm. ansiotulojen liukuvaa vaikutusta etuuksien määriin eivät oikein toimi silloin, kun kaikki tulot tai etuudet eivät tule Suomesta. Nämä tilanteet eivät ole harvinaisia.

Luonnos 2.6.2020

Kansainväliset ja niihin liitännäiset tilanteet lisääntyvät koko ajan liikkuvuuden ja kansainvälistymisen myötä, siten ne on syytä huomioida osana normaalia sosiaaliturvan toimeenpanoa, ei ainoastaan harvinaisina poikkeustilanteina.